

УДК 811. 111'42

ЕЛЕМЕНТАРНІ ДЕВІАЦІЇ ГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Ковалевська Т. І., Мацера О. А.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті висвітлено елементарні девіації графічного оформлення сучасного англомовного постколоніального художнього тексту в контексті загальної тенденції тяжіння сучасних англомовних авторів до візуального способу репрезентації тексту та збільшення графічних та параграфемних елементів у художніх текстах.

Ключові слова: графічні засоби, девіації графічного оформлення тексту, комунікативно-прагматичні задачі, сучасний англомовний постколоніальний текст.

Kovalevska T. I., Matsera O. A. Elementary deviations of modern English postcolonial fictional text graphic arrangement. The article highlights elementary deviations of graphic arrangement of modern English postcolonial fictional texts mirroring the general trend of contemporary English authors to employ the visual way of text representation as well as the overall increase of graphic and paragraphemic elements in fictional texts.

Classic graphic arrangement of the text on the page, layout, micro- and macro- segmentation, traditional use of punctuation, standard font and color design of the text are viewed in this article as traditional and typical following the theoretical works of the linguists and are interpreted as an unmarked member of the stylistic opposition. Whereas a part of the text containing any graphic-phonetic and/or paragraphemic deviations and occasionalisms is viewed as a stylistically marked member of the opposition and presents interest to the current research.

Elementary cases of graphic arrangement of the text deviations are distinguished in this article as those marking the title of the text or its parts, quotes, references, "a text inside of a text". Such deviations indicate "alien" elements in the text, allusions and references. Furthermore, such graphic heterogeneity is designed not to separate the main text and its elements into different text components but rather to harmonize them within micro- and macro-contexts facilitating the integrated reading of the text.

The current research also presupposes the translation of connotations and implicit meanings by elementary deviations of graphic text arrangement of texts which has successfully been proven in the course of the factual text material analysis.

Key words: graphic means, deviations of the text graphic arrangement, communicative-pragmatic tasks, modern English postcolonial text.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Актуальність цієї розвідки зумовлена тим, що, попри інтерес дослідників до постколоніальних художніх текстів на предмет активного звернення постколоніальних авторів до графо-фонемних, чи лінгво-візуальних стилістичних засобів, наразі в науковій літературі є певні лакуни в аналізі елементарних девіацій графічного оформлення англомовних постколоніальних художніх текстів.

Графічні засоби стилістики художнього англомовного тексту утворюють сукупність способів зовнішньої організації тексту, що надають йому візуальної виразності [3, 90]. Корпус графічних засобів досить різноманітний та пов'язаний із фонетичними, граматичними, лексичними виразними засобами мови [2, 96]. До графічних засобів належать засоби орфографії, знаки пунктуації, способи графічної організації тексту, шрифтові виділення, використання різного кегля літер, підкреслювання, використання пропусків [5, 37]. Ці засоби допомагають авторові досягти його прагматичної мети [1, 89].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи сучасних вітчизняних та закордонних лінгвістів все частіше фокусуються на дослідженні пунктуації, площинно-просторового варіювання тексту, сегментації тексту та типографських засобах виділення, графо-фонеміки, параграфеміки сучасного

художнього англомовного тексту (І. Бехта, Н. Рева, J. Bamford, W. Bowcher, S. Cavalieri, Th. E. Conover, G. Diani, K. Elam, R. Harris, S. Mealing, T. D. Royce, W. E. Ryan, C. Swann, G. White).

Формулювання мети і завдань статті. Метою цієї розвідки є висвітлення елементарних девіацій графічного оформлення сучасного художнього англомовного постколоніального тексту з опертям на приклади з текстів за авторством сучасних англомовних постколоніальних авторів, що реалізується виконанням низки конкретних завдань:

– визначити випадки елементарних девіацій графічного оформлення англомовних постколоніальних художніх текстів;

– здійснити спробу аналізу прагматико-комунікативної мети їх введення у текст на основі фактичного текстового матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Висвітлюючи елементарні девіації графічного оформлення постколоніальних англомовних художніх текстів, варто одразу окреслити, які випадки класифікуються у цій розвідці як «елементарні».

Класичне просторово-площинне варіювання тексту на сторінці, мікро- та макросегментація, традиційне використання пунктуаційних знаків, типове шрифтове та кольорове оформлення тексту постає як «нормативне». Інакше кажучи, такий «традиційний»

текст інтерпретують як немаркований член опозиції. На противагу такому тексту, фрагмент або сегмент тексту, який містить будь-які графіко-фонетичні та/або параграфемні девіації та окаянізми, кваліфікують як стилістично маркований член опозиції. Власне розгляду останнього і присвячене наше дослідження.

Серед таких стилістично маркованих текстів виокремлюємо як елементарні випадки графічного оформлення текстів, що маркують назви, цитати, посилання, текст всередині тексту [7, 47], тобто є більшою мірою не показниками внутрішньої інгерентної структури тексту, а вказують на інкрустовані «чужорідні» елементи у текстовій тканині, алюзії та посилання. До того ж така графічна гетерогенність покликана не розвести урізнобіч основний текст та інсталювані в нього елементи, а радше гармонізувати їх в межах мікро- та макроконтексту, допомагаючи адекватному інтегрованню прочитанню тексту [11, 110].

Варто зазначити, що таке потрактування аж ніяк не виключає конструювання та/або трансляцію конотацій та імпліцитної інформації елементарним девіаціями графічного оформлення текстів [9, 112]. Навпаки, комплексний аналіз елементарних девіацій графічного оформлення текстів дав змогу твердити, що вони слугують потужним засобом передачі імпліцитних смислів та авторських інтенцій.

Так, у наведеному нижче прикладі абзаци, виділені курсивом, маркують текст казки, яку мати читає своїм дітям. Діти, знаючи казку, включаються у розповідь матері, що також еспліктується автором за допомогою курсиву.

As she read, Ammu could make her voice gravelly, like Shere Khan's. Or whining, like Tabaqui's.

'Ye choose and ye do not choose! What talk is this of choosing? By the bull that I killed, am I to stand nosing into your dog's den for my fair dues? It is I Shere Khan, who speak!

'And it is I, Raksha [The Demon], who answer,' the twins would shout in high voices. Not together, but almost.

'The man's cub is mine Lungri – mine to me! He shall not be killed. He shall live to run with the Pack and to hunt with the Pack; and in the end, look you, hunter of little naked cubs – frog eater – fish killer – he shall hunt thee!' (1, 59).

Водночас у наведеному фрагменті, окрім зазначених графічних особливостей оформлення та організації тексту, на сторінці спостерігається й авторське застосування графіки. Останній абзац уривку, оформлений курсивом, містить елементи, надруковані звичайним шрифтом: "mine", "mine", "me", "thee". При лінгвістичному прочитанні цього абзацу стає зрозуміло, що на ці слова падає емпатичний наголос. За звичайних обставин емпатичний наголос у письмовому тексті радше експлікувався б за допомогою курсиву, та позаяк комунікативні та прагматичні потреби вимагали від автора виділити весь абзац курсивом, то емпатичний наголос мусив актуалізуватися якимось по-іншому. Саме для цих комунікативних потреб авторка й обрала звичайний шрифт. Тут простежуємо вторинну стилістичну маркованість звичайного шрифту: оскільки в цьому абзаці курсив виступає як стилістично нейтральний, то на тлі нейтрального курсиву звичайний шрифт виявляється маркованим.

У письмових текстах взагалі та в постколоніальних текстах зокрема частими є випадки введення в них еле-

ментів інших текстів: листів, газетних статей, віршів, пісень, цитат, оголошень, вивісок, назв тощо [10, 44]. Зазвичай ці вкраплення графічно оформлюються за допомогою курсиву, напівжирного шрифту, варіювання шрифтового кеглю, порожнього рядка перед та після вставленого елемента.

Наприклад, наступний фрагмент демонструє вирізку з газети (некролог), збережену дружиною загиблого:

Mammachi pasted, in the family photograph album, the clipping from the Indian Express that reported Pappachi's death. It said:

Noted entomologist, Shri Benaan John Ipe, son of late Rev. E. John Ipe of Ayemenem (popularly known as Punnyan Kunju), suffered a massive heart attack and passed away at the Kottayam General Hospital last night. He developed chest pains around 1.05 a.m. and was rushed to hospital. The end came at 2.45 a.m. Shri Ipe had been keeping indifferent health since last six months. He is survived by his wife Soshamma and two children (1, 50).

У наступному фрагменті з книги З. Сміт курсивом виділені листи та записки, написані Арчі його армійським приятелем:

His only proof that the event had taken place at all were the periodic letters and notes he had received over the years from Ibelgauf's himself. Notes like:

17 May 1937

Dear Archibald,

I enclose a picture of my good wife and I in our garden in front of a rather unpleasant construction site. Though it may not look like Arcadia, it is here that I am building a crude velodrome - nothing like the one you and I raced in, but sufficient for my needs. It will be on a far smaller scale, but you see, it is for the children we are yet to have. I see them pedalling around it in my dreams and wake up with a glorious smile upon my face! Once it is completed, we insist that you visit us.

Who more worthy to christen the track of your earnest competitor,

Horst Ibelgauf's?

And the postcard that lay on the dashboard this very day, the day of his Almost Death:

28 December 1974

Dear Archibald,

I am taking up the harp. A New Year's resolution, if you like. Late in the day, I realize, but you're never too old to teach the old dog in you new tricks, don't you feel? I tell you, it's a heavy instrument to lay against your shoulder, but the sound of it is quite angelic and my wife thinks me quite sensitive because of it. Which is more than she could say for my old cycling obsession!

But then, cycling was only ever understood by old boys like you, Archie, and of course the author of this little note, your old contender,

Horst Ibelgauf's (2, 16).

У прикладі нижче курсивом оформлена цитата із Біблії:

'Some people,' Hortense asserted with a snort, 'have done such a hoi' heap of sinning, it late for dem to be making eyes at Jehovah. It take effort to be close to Jehovah. It take devotion and dedication. Blessed are the pure in heart for they alone shall see God. Matthew 5:8. Isn't dat right, Darcus?' (2, 30).

На додатковий коментар у цьому фрагменті заслуговує використання графону, що відбиває девіантну вимову персонажа. Окрім відхилень від граматичних норм, особливість використання англійської мови Гортензією передається написанням слів “*dem*” і “*dat*”. Замість нормативного в цих словах диграфу “*th*”, що передає звук [ð], в обох випадках використовується графема [d], яка відповідно позначає звук [d]. Графіко-фонетична девіація покликана маркувати просодіку мовлення персонажа, який хоч і розмовляє англійською, проте походить з Карибських островів, що, безумовно, накладає свій відбиток на його вимову. Зазначимо, що графон ніяк візуально не виділено на тлі решти фрагмента. На наш погляд, використання цього прийому зумовлено наміром продемонструвати, що така вимова є цілком нормальною для персонажа і в її розумінні не становить якогось відхилення від норм англійськомовної вимови.

В уривку нижче капіталізація та курсив маркують текст вивісок на перукарні та лавці ключника:

And then abruptly the trees would be gone, reverting back into bus-stops as if by the strike of some midnight bell; a signal which the houses too obeyed, transforming themselves into smaller, stairless dwellings that sat splay opposite derelict shopping arcades, those peculiar lines of establishments that include, without exception,

one defunct sandwich bar still advertising breakfast

one locksmith uninterested in marketing frills (KEYS CUT HERE)

and one permanently shut unisex hair salon, the proud bearer of some unspeakable pun (*Upper Cuts or Fringe Benefits or Hair Today, Gone Tomorrow*) (2, 47).

Наступний контекстологічний фрагмент демонструє плакат із текстом:

And that's what it was like most nights: abuse from Shiva and others; condescension from Ardashir; never seeing Alsana; never seeing the sun; clutching fifteen pence and then releasing it; wanting desperately to be wearing a sign, a large white placard that said:

I AM NOT A WAITER. I HAVE BEEN A STUDENT, A SCIENTIST, A SOLDIER, MY WIFE IS CALLED ALSANA, WE LIVE IN EAST LONDON BUT WE WOULD LIKE TO MOVE NORTH. I AM A MUSLIM BUT ALLAH HAS FORSAKEN ME OR I HAVE FORSAKEN ALLAH, I'M NOT SURE. I HAVE A FRIEND - ARCHIE - AND OTHERS. I AM FORTY-NINE BUT WOMEN STILL TURN IN THE STREET. SOMETIMES.

But, no such placard existing, he had instead the urge, the need, to speak to every man, and, like the Ancient Mariner, explain constantly, constantly wanting to reassert something, anything. Wasn't that important? (2, 57–58).

Детальний аналіз ролі плаката у творенні семантики фрагмента та його графічної організації виявив прагматичні цілі введення його в текстове полотно роману. По-перше, такого плаката не існує в принципі, він лише плід уяви персонажа (Самада), який розмірковує над пересічністю свого життя та безвихіддю з певного екзистенційного глухого кута, у якому він опинився. Введення плаката в текст має на меті продемонструвати читачеві сутність персонажа, таку собі лаконічну сублимовану версію його життя, що, власне, може поміститися на одному плакаті. По-друге, текст плаката представляє власне бачення себе та оцінку свого життя Самадом, що дає читачеві змогу осмислити мотиви дій та поведінки персонажа в подальшому.

Розглянувши фрагмент з дещо іншого ракурсу, доходимо висновку, що маємо справу із випадком графічної метафори. Графічне оформлення фрагмента досить буквально експлікує англійськомовну концепцію “to think outside of the box”. Живучи у рамках традиційного англійського суспільства, індус за походженням, Самад відчуває себе у пастці тривіальності та пересічності свого життя. Замкненість меж плакату метафорично передає безвихідь персонажа, чие життя вписане у рамки боксу, з якого немає виходу.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Графо-фонемні засоби сучасного художнього тексту є повноправними компонентами його семантичної структури [6, 28]. Вони беруть безпосередню участь у творенні образів художнього тексту та його семантики [4, 130]. Графічні знаки актуалізуються в текстовому просторі та поряд із вербальними засобами полегшують сприйняття тексту читачем, виступаючи економічними засобами репрезентації інформації у писемному тексті [8, 126].

Перспективним напрямом досліджень вбачається подальша інвентаризація елементарних девіацій графічного оформлення сучасних англомовних постколоніальних текстів з фокусом на аналізі прагматичної мети введення їх у текстове полотно, дослідженні їхнього потенціалу до передачі імпліцитних значень, конотацій та авторських інтенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехта І. А. Авторське експериментаторство в англомовній прозі ХХ ст. : [монографія] / І. А. Бехта. – Львів : ПАІС, 2013. – 268 с.
2. Бехта И. А. Смыслообразующий потенциал графического оформления художественных текстов // И. А. Бехта, Т. И. Ковалевская. – European Applied Sciences. – № 12. – Stuttgart : ORT Publishing, 2013. – С. 95–97.
3. Рева Н. Засоби графічного оформлення тексту / Наталія Рева // Наукові записки Кіровоградського державного педуніверситету. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2010. – Вип. 89 (5). – С. 88–92.
4. Bamford J. Variation and Change in Spoken and Written Discourse: Perspectives from corpus linguistics / J. Bamford, S. Cavalieri, G. Diani. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. – 290 p.
5. Harris R. Signs of Writing / R. Harris. – NY : Psychology Press, 1995. – 185 p.
6. Elam K. Expressive Typography : The Word as Image / K. Elam. – NY : Van Nostrand Reinhold, 1990. – 165 p.
7. Mealing S. Where Graphic Design Meets Paragraphemics / S. Mealing // Visual Language, 2003. – № 37. – P. 43–58.

8. Royce T. D. *New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse* / T. D. Royce, W. Bowcher. – London, NY : Routledge, 2013. – 416 p.
9. Ryan W. E. *Graphic Communications Today* / W. E. Ryan, Th. E. Conover. – Stamford, Connecticut : Cengage Learning, 2004. – 662 p.
10. Swann C. *Language and typography* / C. Swann. – NY: Van Nostrand Reinhold, 1991. – 95 p.
11. White G. *Reading the Graphic Surface: The Presence of the Book in Prose Fiction* / G. White. – Manchester : Manchester University Press, 2005. – 216 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Roy Arundhati. *The God of Small Things* / Arundhati Roy. – London : Flamingo, 1997. – 340 p.
2. Smith Zadie. *White Teeth* / Zadie Smith. – London : Penguin Books, 2001. – 542 p.